

ХӨЙ-НИИТИНИҢ КҮЖҮНГЕ ДАЯНЫР БОЛДУНАР АРГАЛАР БАР

Республиканың эң улут бұдургаларының бирээси — № 1 чүк болгон пассажир АТН-ларында, Күлтура министрствозунун типографиясында клубтар, Мысалы өскө чамдык бұдургаларында клубтарга боюарга, үр үдөн бээр ажылдагынып келген, хемчээл талазы-биле улут, иштигиш ишмелде-дирлелге болгон одалга системасы эки хандырылган. Ол ышкыш, Тываның компленилге геология экспедициясынын Күлтура бажыны, Хөй-ниитинин көрүм-чүрүм камгалалынын министрствозунун клубу база-ла улут, дөлгөм, материалдыг хандырылгасы эки.

Күлтура-чырыдышынын бо албан черлери амылчынырнын, албан-хандычыларнын культуруг негелдерин хандылар талазы-биле болгон ажылын кичаар эде организастап, кандыг чаз-чаз хөй-ниитиниң аргаларын-биле амылдан турары?

★ ★ ★

«УДУРТУКЧУ ТЫВЫЛБАС-ТЫР»

Тываның компленилге геология экспедициясында Күлтура бажыны директору Индия Митайлоова Котельникова кезек болупш ора, эки хандык, чөгөнгө хандырылган мында дий:

— Тываның бөлүгү тывы барында бар, а удуруткучу тывы барында берге-дир...

— Кайынам, черле тывылбас тоор бо, эш директор?

— Хоржог ол мынаан, таяныга мергежилдер, таныч артистери-диза жоорайда бар, олар-биле чуталашпаан мен.

— Удуруткучу тывар дугайын парткомга болгон группомга сүмелдекш, шиптирлелде болунар...

— Дарга партбюрога бо дугайыда айттыргыш ам-на тургузар мен...

Мында 40 ажыг кижир кижикчилер иштир болуп бар. Ол бөлүгүн кижикчилер недела саным-ла-ла чыгып кээп, белеткенни, көп-тертерге кижик турарлар. Олар-ның удуруткучу — музика учул-шенин өрөнчкисиз В. Котов.

— Ол Котову харын хөй-ниитиниң шугуму-биле амылдан турар кижиз дие ажырас боор ийин он — деп, директор балыктаарын орады-жыр.

«Ажырас боор ийин он» дээ, он сөз-биле азырга, ол шын эвес, чүге дээр Котов болуп удуруткучу дээ Күлтура бажынында 40 рубль ай санында ач турар. Ону калчак хөй-ниитиниң шугуму-биле ажыг дээр?

Күлтура бажынында ийи кино-механикт, аспиринг турму кино бар. Директор киномеханиктиниң ажылы эки деп мактап тура-ла, кино ажылын хөй-ниитиниң шугуму-биле башкарыпче кичээлге саз-байн келген. Хөй-ниити киноорган-закчыларын болгон контролдерини манаа тургузуп болурун чутула-зын сүмелээрликсе, директор:

— Ол дугайын билбей чораз-дыр мен — деп, харымтады.

Директор Л. М. Котельникова Күлтура бажынынын ажылын хөй-ниитиниң шугуму-биле чорулар, активчилери ажылга эйелелген кириштер дээс мунунда бир удаа орадажышынын кылган. Ийчан, мунунда библиотека амылчыны чоран Вера Николаевна Арбатская шип бөлүгүн эки-туразы-биле уду-туп эгелен. Болуп баштайгы үеде недела санында өрөнчип, белеткен турган. Сөөлүредир, он ажылы тоорту-ле суларан эгелен...

Бо мышка эгелээшкенин ара доктаатпайн, харын калбартын, деткирин директор Котельникова билер жүрүтүп. Ам кээп, эш Котельникова «быжыг» бодол алганы-биле азырга, алаа спорт, музыка, ийи-ыр бөлүгүнүн акша-телевиз негел-вейи, эки-тура-биле удуруткучу аштер белин-биле тыштып болгу деп саткындар. Ол ынчар болотпайн болза, эки-ле харын, мычалда-ла «скажан дийи чок алгарада, тоорук аккен берген» деп, улустун үзгөр домаанда ышкыш, эки эгелээшкени деткивейи, кылды, бугдөр дээни

Садг ажылын хөжүдүп, көдө ажы-агыйның продуктуларын бол-гаш чиг-эди белеткериин база са-дып аларын көүдөлдүр, бугдүрүг ажыл-чорудугазын улам ийи-жү-жүл болгон материал-техниктег баалын тургузар талазы-биле хер-гел кооперациянын мунунда чаз, харымсаалыг соругалар тургусту-руп турар.

1960 — 1980 чылдарда бистин чуртутуштун совет сандынын түр-мектеп сазар бараан сазылганын беш катан, а ийинчиге чегинел-дезин сазылганын 13 катан көүдө-лири СЭП-ниң Программасында көрдүнгөн. Бараан сазылганын ол хире дүргөн өстүрүп, садг органи-зацияларын материал-техниктег баалын тургузарына улут калчак салышкынын кирер чорук хер-гелге кооперациянын күштелдирерин, санд-хөну быжыгалаарын, болупун болгон Күрбак чөлөкчизини аш-хөргөнгүн чөп ажылаарын негеп турар.

Чарыгдаларга камналга чүрүмү шынгып сакп, күртүлени болгон кооперативни өстүрүп ажыл-агый-жы эвес көр, ооралп сакмалдар чоруктарын ону камгалан турган, кооператив организацияларын камгалар чоруп көүдөлдүр ужу-дуп бис. Эш өзөөш чарыгдаларын удуруткучу, ийинчиге эрге-ажыктыгына дүштүр он улут түн-дөлдери чеди алары — ашыл-агый тургузушкунун өскертп болбас хойлугу мидиг болур.

Бистин республиканың садг амылчыларын хөй кезин бот-тарын хуулаарын ак-сөткүлдү күтүдүп, садг, санд-хө планнарын чедишкенин күтүдүр дээс, кооперативни ашыл-хөргөнгүн кам-галары дээс удуруткучу демежиш ту-рарлар. Бо чылдыг 10 айларында республикага үүрмектеп сазар ба-

чалла-ла шалынып тускай өргөлек-чи чөп бо клубтун ажылын чүткө ийи кижиге даянырып кээп, өскө активчилерни клуб ажылын эргеп башкарыпче хаара тутпайн турары шип эвес. Эш Абросимов, активчилер дугайын боданын көрүңер, олар си-лериниң даяныр күжүр болур ужу-дуп!

ЧЕДР УНЕЛЕВЕЙН ТУРАРЛАР

Типографияда, пассажир АТН-ынын болгон хөй-ниитиниң көрүм-чүрүмү-нү камгалал министрствозунда клубтарга ажылды хөй-ниитиниң шугуму-биле чорударыпче кошкак са-гыш салып турар.

Типография клубунун өргөлекчи-лери Галина Чернышова, мында библиотекка Екатерина Васильева-ны хөй-ниитиниң шугуму-биле ашыл-дар кылдыр тургусканын бээр калчак айдар эргеп. Мычалда-ла олар көнүгү суза амылдан, хөй-ниитиниң шугуму-биле амылдарын чутулазын чеди унелевейн тура-рлар. Мында бот-тымынтыр уран чүткү бөлүгүнүн чүткө ийи-халла концерт көргүсө кааптары-биле кы-зыгаралыгында. Клуб чөвүлүш тур-густууна, Библиотеканын көмүчү-чүлүрүн саны өзөш. Кооперативни күш-ажылын коллективни деп ат-дөс демежиш турар бо бугдүрүг-дө клуб, библиотекка ажылын бот-тымынтыр, хөй-ниитини чорук-биле эргеп башкарыпчир херекке айдан турары чегенчиг!

Хөй-ниитиниң көрүм-чүрүмү-нү камгалал министрствозунда мунунда хөй ном фондугу, өзөөш эвес ном-чукчулар библиотекка турган. Ка-жан библиотекка штат кызырда-зынга таварышкан сонда, библиотек-ка ол-ла хөвөз кагдылган. Ук би-блиотеканын ажылын хөй-ниитиниң шугуму-биле чорудуп болур аргалар турда-ла, алаа ашылдыр кижиги тып албаан, харын библиотекка дугайында чутга сөөлүредир шоолуг халчак дээниг болгон. Ол, аргачы-ларын, чалгааларын черле чандыр көргөс, оларын «хайын саргар-тыкпас» болур.

Бо-ла бүгү солун ажыл-хөргөтөрнү Банарет биле мектеп далаан эш Абросимов калч харымла, удуруткучу. Бис аларын бот-ылекчелерге каттыжар, ону деткир-лаа бис. Ма-

Күлтура одагаларын ажылында хөй-ниитин, бот-тымынтыр чорукту калбартыр, алаа активчилерни бол-дуна-ла аргамзы-биле хөй кириш-терери — култура-чырыдышынын

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

ЧУРУНГА: хөгжүм талазы-биле шенелдени кылып турары.

А. НУГУРААН.

(Бистин тускай көрү).

Күлтура-чырыдышынын албан черлериниң Бүгү-рос-сий көрүлүшүнүн тилкенин чиз дипломну көдөз клуб бугдүрүндөс не кири көргөс. Ынчаарга Эркин районда Нарынын көдөз клубунда ындыг диплом бар. Ында «Коммунизмче орук» колхозтун бот-тымынтыр уран чүл бөлүгүнүн киришкелери ол диплому чеди алганар. Сөөлүг чылдарда ол клуб району эң дээр болуп келген.

Ол уран чүл коллективиниң киришкелериниң ре-спираторында бистин республиканың чогалчыларын болгон композиторларын аны-буру ырлары, таныч-ларын, орус болгон даштыкы авторларын чогалдары бар болуп турар.

В. И. Ленинниң бажың-музейи 25 чыл болган

ПОДОЛЬСК, МОСКВА ОБЛА-ЗЫ. (СЭТА-ның көрү). Пахра хемчиг эршиң кырында бедис эвес ыш бажың туруп турар. Ак армордан кылган самбыранк оон халымында бысмылаан. До-када мында деп бижээс: «Манаа 1900 чылда пролетариаттын үзү-баштыгымы Владимир Ильич Ленин чурттал турган».

1937 чылда Коммунист пар-тияны Топ Комитетиниң аш-тыр-биле ол бажыңда В. И. Ленинниң мүрөөн тургуск. Оон бээр үк черин чурттакчылар, өскө хоорайлардан болгон даш-тыкыдан келген аламыр мын-аан ажыг кижиле ол бажыңга чо-рар.

Чартык чус чы мунунда тур-ганы мышка мында байдалы ол бажыңда катал тургуск. Улуг

орус лекчалы: хукук. В. И. Ленин-ниң сөзү — Мария Александр-овнаның өрөөн, чакыт ажыл кылп турган революционер-биле Владимир Ильичиң көвүлгө ту-ралдар кылп, «Искра» солуну парлал ундурениң планын чу-галаскы, кезээлде дүңдүз Дмитрий-биле хал шыдыраа омыл турганы-ааламыр хууза алар өрзө.

В. И. Ленин боду шыжылар өрөөн таварты чадалап үңгөш, бажыңның кырында бичи өрө-дө чурттал турган. Ында бугу-ле чүгө ашжак бөдүүк: дөмүр орук, бичи стол, ном салыр полка, чалчакчан чычак сандык. Ол

